

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISMŲ ĮSTATYMO 14, 25(1), 26, 30, 33, 34, 36, 40, 51, 56, 58, 59, 66, 69, 69(1) IR 73 STRAIPSNIŲ ATITIKIMO LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI

1999 m. gruodžio 21
Vilnius

[...] valstybės valdžia organizuota ir įgyvendinama remiantis valdžių padalijimo principu. [...] įstatymų leidžiamoji, vykdomoji ir teisminė valdžios yra atskirtos, pakankamai savarankiškos, tarp šių valdžių turi būti pusiausvyra.

[...] teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai. Jokia kita valstybės institucija ar pareigūnas negali vykdyti šios funkcijos.

[...] Teisėjas ir teismai, vykdydami teisingumą, yra nepriklausomi. Teisėjo ir teismų nepriklausomumas - vienas iš esminių demokratinės teisinės valstybės principų. [...] teismai, vykdydami teisingumą, privalo užtikrinti Konstitucijoje, įstatymuose ir kituose teisės aktuose išreikštos teisės įgyvendinimą, garantuoti teisės viršenybę, apsaugoti žmogaus teises ir laisves. [...] teisėjas neprivalo jokiai valstybės institucijai ar pareigūnams pasiaiškinti dėl savo nagrinėjamų bylų, neprivalo nagrinėjamų bylų pateikti kam nors susipažinti, išskyrus atvejus, numatytus proceso įstatymuose. Teisėjo sprendimus proceso įstatymuose nustatyta tvarka gali peržiūrėti ir pakeisti ar panaikinti tik aukštesnės pakopos teismas.

[...] teisėjai, vykdydami teisingumą klauso tik įstatymo. [...] valstybinės valdžios ir valdymo institucijų, Seimo narių ir kitų pareigūnų, politinių partijų, politinių ir visuomeninių organizacijų ar piliečių kišimasis į teisėjo ar teismo veiklą draudžiamas ir užtraukia įstatymo nustatytą atsakomybę. Teisėjo procesinis nepriklausomumas yra būtina nešališko ir teisingo bylos išnagrinėjimo sąlyga.

[...] Teisminė valdžia, būdama savarankiška, negali būti priklausoma nuo kitų valdžių dar ir dėl to, kad ji vienintelė formuojama ne politiniu, bet profesiniu pagrindu. Tik būdama savarankiška, nepriklausoma nuo kitų valdžių, teisminė valdžia gali įgyvendinti savo funkciją - vykdyti teisingumą.

[...] Teisminės valdžios visavertiškumas ir nepriklausomumas suponuoja jos savivaldą. Teisminės valdžios savivalda apima ir teismų darbo organizavimą, taip pat teisėjų profesinio korpuso veiklą.

[...] Pagal Konstituciją teismų veikla nėra ir negali būti laikoma valdymo sritimi, priskirta kuriai nors vykdomosios valdžios institucijai. Vykdomosios valdžios institucijoms gali būti nustatomi tik įgaliojimai, skirti sudaryti sąlygas teismams veikti.

[...] nustatant teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų tvarką, t. y. reglamentuojant jų profesinės karjeros klausimus, negalima pažeisti teisėjo ir teismų nepriklausomumo principo. [...] Respublikos Prezidentas teikia Seimui Aukščiausiojo Teismo teisėjų kandidatūras, o paskyrus visus Aukščiausiojo Teismo teisėjus, iš jų teikia Seimui skirti Aukščiausiojo Teismo pirmininką; skiria Apeliacinio teismo teisėjus, iš jų - Apeliacinio teismo pirmininką, jeigu jų kandidatūroms pritaria Seimas; skiria ir atleidžia apygardų ir apylinkių teismų teisėjus ir pirmininkus, keičia jų darbo vietas; įstatymo numatytais atvejais teikia Seimui atleisti teisėjus. [...] dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų Respublikos Prezidentui pataria speciali įstatymo numatyta teisėjų institucija. [...] tas funkcijas vykdo Teisėjų taryba. [...] Šios institucijos patarimas sukelia teisinius padarinius: jei nėra šios institucijos patarimo, Respublikos Prezidentas negali priimti sprendimo dėl teisėjo paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų. [...] speciali teisėjų institucija ne tik padeda Respublikos Prezidentui formuoti teismus, bet ir yra atsvara Respublikos Prezidentui, kaip vykdomosios valdžios subjektui, formuojant teisėjų korpusą. [...] speciali teisėjų institucija interpretuotina kaip svarbus Teismo – savarankiškos valstybės valdžios – savivaldos elementas.

[...] teisėjo ir teismų nepriklausomumo principas apima ir teismų organizacinį savarankiškumą. Jokia vykdomosios valdžios institucija ar pareigūnas negali kištis į teismo funkcijų vykdymą ar organizuoti teismų vidaus darbo. Teismų veikla nėra ir negali būti kokiais nors ministerijai priskirta valdymo sritis. [...] normos,

nustatančios teisingumo ministro teisę skirti ir atleisti iš pareigų atitinkamų teismų teisėjus, teismų pirmininkų pavaduotojus ir skyrių pirmininkus, prieštarauja Konstitucijai, nes sudaromos prielaidos vykdomosios valdžios pareigūnui įsiterpti į teismų pareigūnų skyrimą ir kartu - į teismų veiklą.

[...] teisėjams keliami ypatingi profesiniai ir etiniai reikalavimai. [...] Teisėjo elgesys, susijęs su tiesioginiu pareigų atlikimu, taip pat jo veikla, nesusijusi su jo pareigomis, neturi kelti jokių abejonių dėl jo nepriklausomumo ir nešališkumo. Tokie reikalavimai teisėjui yra būtini, nes jie padeda užtikrinti žmogaus teisę į teisminę gynybą.

[...] Teisėjų garbės teismas nagrinėja teisėjų drausmės bylas. [...] teismų veikla nėra teisingumo ministro valdymo sritis, todėl jo kompetencijai negali būti priskirti įgaliojimai dalyvauti sudarant Teisėjų garbės teismą. Antraip būtų paneigta Teisėjų garbės teismo, kaip teisminės valdžios savivaldos ir savireguliacijos instituto, samprata.

[...] nėra jokio konstitucinio pagrindo nustatyti teisingumo ministro įgaliojimus kontroliuoti teismų ir teisėjų administracinę veiklą. Teisingumo ministras juo labiau negali kontroliuoti bylos eigos.

[...] įstatyminis reguliavimas, pagal kurį finansinius asignavimus konkreitiems teismams skiria ne Seimas, įstatymu tvirtindamas valstybės biudžetą, o vykdomosios valdžios institucijos ar pareigūnai, nesiderina su Konstitucijoje nustatytu vykdomosios ir teisminės valdžios atskyrimo, šių valdžių savarankiškumo ir tarpusavio nepriklausomumo principais, sudaro vykdomajai valdžiai galimybę daryti įtaką teismų veiklai. Teismų nepriklausomumo principas apima ir teismų finansavimo nepriklausomumą nuo vykdomosios valdžios. Šį principą galima užtikrinti įstatymų normose įtvirtinus nuostatą, kad valstybės biudžete būtų nustatoma ir tai, kiek lėšų skiriama kiekvienam teismui, kad būtų sudarytos tinkamos sąlygos vykdyti teisingumą. [...] norma, kurioje nustatyta teisingumo ministro kompetencija organizuoti apylinkių, apygardų teismų bei Apeliacinio teismo finansinį aprūpinimą, prieštarauja Konstitucijos 109 straipsnio 2 daliai.

[...] Teisingumo ministro kompetencija negali peržengti tinkamo darbo sąlygų teismams užtikrinimo ribų. Įstatymo norma nustato teisingumo ministro įgaliojimus išsiaiškinti teismų materialinius poreikius, jo pareigą padėti tiek teismų sistemai, tiek atskiriems teismams racionaliai panaudoti jiems skirtas valstybės biudžeto lėšas, sudaryti teismams tinkamas sąlygas veikti. Konkretaus teismo materialinis aprūpinimas priklauso nuo to, kiek lėšų iš valstybės biudžeto šiam teismui yra skirta. Atsižvelgiant į tai, kad įstatymuose teisingumo ministrui negali būti nustatyti įgaliojimai spręsti, kiek lėšų skirti kiekvienam konkrečiam teismui, įstatymo norma, nustatančia teisingumo ministro įgaliojimus organizuoti teismų materialinį aprūpinimą, nėra pažeidžiamas teismų nepriklausomumas.